અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==

અમદાવાદ મધ્યે ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતમાં

ફોજદારી અપીલ નં. ૩૬૩/૧૯૯૮

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર અર્થેઃ

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર **સહી/-**

==

૧	શું લોકલ અખબારના રિપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવા માટે મંજૂરી આપી શકાય?	**હા**
૨	રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવો કે નહીં?	**હા**
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	**ના**
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સામેલ છે?	**ના**
૫	શું તેને દીવાની ન્યાયાધીશને પરિપત્રિત કરવો જોઈએ?	**ના**

===

સુરેન્દ્રકુમાર માનસિંગ પરમાર .... અપીલકર્તાઓ

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય .... સામાવાળાઓ

===

ઉપસ્થિતી:

અપીલકર્તા તરફે વકીલ **શ્રી હરનિશ વી. દરજી**

સામાવાળા(ઓ) નં.૧ તરફે એપીપી **સુશ્રી મોનાલી ભટ્ટ**

===

ન્યાયપીઠઃ માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

તારીખ: ૧૨/૦૩/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. આ અપીલ એક એવા ડૉક્ટર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જે એક અત્યંત પવિત્ર પદ પર કાર્યરત હતો. આક્ષેપ છે કે તેઓ દારૂ માટે પરવાનગી મેળવવા પ્રમાણપત્રો આપવા બદલ ગેરકાયદે વળતર માગીને સુવ્યવસ્થિત ભ્રષ્ટાચારમાં સંકળાયેલા હતા. સમગ્ર વિવાદની શરૂઆત સરકારી હોસ્પિટલમાં વર્ગ–૧ના તબીબી અધિકારી તરીકે ફરજ બજાવતા અપીલકર્તા દ્વારા આચરવામાં આવતા સુવ્યવસ્થિત ભ્રષ્ટાચારને બહાર લાવવાથી થઈ. અપીલકર્તા–ડૉક્ટર

સત્તાના દુરુપયોગમાં પણ સંકળાયેલા હતા. તેમણે પોતાની જાહેર જવાબદારી ગુમાવી દીધી હતી અને તેથી લોકોને બચાવવાના હેતુથી એક સતર્ક પોલીસ અધિકારીએ દરોડો પાડ્યો.

૨. વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે માત્ર નૈતિક આધાર પર જ નહીં, પરંતુ પુરાવાના આધાર પર પણ અપીલકર્તાને દોષી ઠરાવી દંડિત કર્યો હતો, તેમ છતાં વિચારણા દરમિયાન સાક્ષીઓને આરોપી–અપીલકર્તાએ પોતાના તરફ વાળી લીધા હતા. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, વાસ્તવિક પરિસ્થિતિને જોવી પડશે. આ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૭૪ હેઠળની અપીલ છે, જે ૨૧.૪.૧૯૯૮ના રોજ નવસારી ખાતે વલસાડના વિદ્વાન વધારાના સત્ર ન્યાયાધીશ તથા વિશેષ ન્યાયાધીશે વિશેષ કેસ ક્રમાંક ૭/૧૯૯૦ માં પસાર કરાયેલા ચુકાદો અને આદેશ સામે દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં અપીલકર્તાને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૭ હેઠળ દંડનીય ગુનાના આક્ષેપમાં દોષી ઠરાવી, છ માસના કઠોર કારાવાસની સજા ફટકારવામાં આવી હતી અને રૂપિયા ૫,૦૦૦/– નો દંડ લાદવામાં આવ્યો હતો તથા દંડની અદાયગી ન કરવામાં આવે તો વધુ એક માસના સાદા કારાવાસની સજા નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાને અધિનિયમની કલમ ૧૩(૨) હેઠળના ગુના બદલ પણ દોષી ઠરાવી, અઢી વર્ષના કઠોર કારાવાસની સજા ફટકારવામાં આવી હતી અને રૂપિયા ૧૦,૦૦૦/– નો દંડ લાદવામાં આવ્યો હતો તથા દંડની અદાયગી ન કરવામાં

આવે તો વધુ ત્રણ માસના સાદા કારાવાસની સજા નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી. સજાઓ સમકાલીન રીતે ભોગવવાનો આદેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

૩. ફરિયાદ પક્ષના કેસના ટૂંકા તથ્યો નીચે મુજબ છે:

૩.૧ જૂન ૧૯૯૮માં, ફરિયાદી ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ બ્યુરો, વલસાડમાં પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર તરીકે ફરજ બજાવી રહ્યા હતા. તેમને માહિતી મળી હતી કે સિવિલ હોસ્પિટલ, નવસારીમાં સિવિલ સર્જન તરીકે કાર્યરત આરોપી દારૂ પરવાનગી માટે પોતાનો અભિપ્રાય આપવા બદલ રૂ. ૫૦૦/– થી રૂ. ૧,૦૦૦/– વસૂલ કરે છે અને આ રીતે પોતાનો હોદ્દાનો દુરુપયોગ કરે છે. તેથી, ફરિયાદીએ સંજય મોહનલાલ દેસાઈ નામે એક ફોર્મ ભરીને, તેમને પંચ સાક્ષીઓ સાથે હાજર રાખી, છટકા વિષે તેમને સમજાવ્યા. પ્રારંભિક પંચનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું. ત્યારબાદ, દરોડા દળ પંચ સાક્ષીઓ સાથે સિવિલ હોસ્પિટલ, નવસારી પહોંચ્યો. સૂચના મુજબ, છટકો સફળતાપૂર્વક હાથ ધરવામાં આવ્યો. ત્યારબાદ, પંચનામું લખવામાં આવ્યું અને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૭, ૧૩ (૧) (ડી) તથા કલમ ૧૩ (૨) હેઠળ આરોપી સામે ગુનો નોંધવામાં આવ્યો. તપાસ બાદ, આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું.

૩.૨ વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશે આરોપી સામે આરોપો ઘડ્યા, જેના સંબંધમાં આરોપીની પ્લી નોંધવામાં આવી હતી, જેમાં તેણે ગુનામાં પોતાની સંડોવણીનો

ઈનકાર કર્યો હતો. વર્તમાન આરોપી સામેનો કેસ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે કુલ છ સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે અને ફરિયાદ પક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં રેકોર્ડ પર દસ્તાવેજી પુરાવા પણ રજૂ કર્યા છે.

૩.૩ સુનાવણીના અંતે, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીની નિવેદન નોંધ્યા બાદ તથા ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષ તરફથી દલીલો સાંભળ્યા બાદ, વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશે ૨૧.૪.૧૯૯૮ના ચુકાદો અને આદેશ દ્વારા અપીલકર્તાને તેના વિરુદ્ધ મૂકાયેલા આરોપોમાં દોષિત ઠરાવ્યો.

૪. મેં બંને પક્ષના ઉપસ્થિત વિંદ્વાન વકીલશ્રીઓની દલીલો સાભળી છે.

૫. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ શ્રી હરિષ દર્ઝીએ આ અદાલતને રેકોર્ડ પુરાવાથી અવગત કરાવી રજૂઆત કરી હતી કે પંચોના પુરાવામાં વિસંગતતાઓ છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે તપાસ અધિકારીએ જ છટકું ગોઠવ્યું હતું અને આ “ચાલુ છટકું” હોવાથી પ્રારંભિક માગણીનો અભાવ છે, જે ભ્રષ્ટાચારના કેસમાં મહત્વપૂર્ણ અનિવાર્ય તત્ત્વ છે. તેમણે જણાવ્યું હતું કે કથિત બોગસ ફરીયાદી, એટલે કે, સંજય મોહનલાલ દેસાઈ, પણ શત્રુતાપૂર્ણ થઈ ગયો છે અને તેણે નિવેદન આપ્યું છે કે અપીલકર્તાએ કોઈ લાંચની માગણી કરી નહોતી અને

તેણે લાંચની રકમ પણ આપી નહોતી. તેમણે જણાવ્યું હતું કે પંચો પણ સ્વતંત્ર વ્યક્તિઓ નહોતા. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે પંચ નં.૧એ પુરાવો આપ્યો હતો કે પ્રલોભિત સાક્ષીએ પોતે જ નાણાં સાથે ફોર્મ આપ્યું હતું. આ પંચે એમ પણ જણાવ્યું હતું કે તેણે પોતાના ઉચ્ચ અધિકારીના આદેશનું પાલન કરવા માટે એસીબી કાર્યાલયમાં ગયો હતો. તેમણે ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે મુખ્ય સાક્ષી તથા પંચોમાં બહુમતીએ ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નથી અને, તેથી, આ માત્ર નૈતિક પ્રતીતિનો જ નહીં, પરંતુ રેકોર્ડ પુરાવા વિનાની દોષસિદ્ધિ હતી. તેમણે જણાવ્યું હતું કે પંચ નં.૧, ૨ અને ૩ને શત્રુતાપૂર્ણ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા, કારણ કે તેમણે ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નહોતું. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ આપવામાં આવેલી અભિયોજનાની મંજૂરી કાયદેસર નહોતી. તેમણે જણાવ્યું હતું કે મૂળ મંજૂરીપત્ર એસીબી, વડોદરા દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું, તેથી અપીલકર્તા વિરુદ્ધ આપવામાં આવેલી મંજૂરી કાયદાની વિરુદ્ધ છે અને, તેથી, સમગ્ર વિચારણ પ્રક્રિયા દૂષિત છે. તેમણે આગળ રજૂઆત કરી હતી કે કલમ ૩૧૩ હેઠળના પોતાના નિવેદનમાં અપીલકર્તા–આરોપીએ આક્ષેપોનો ઇનકાર કર્યો હતો અને કઈ પરિસ્થિતિમાં તેને છટકામાં ફસાવવામાં આવ્યો હતો તે સમજાવ્યું હતું. તેથી તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે અને અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ રદ કરવામાં આવે.

૬. તેના વિરોધમાં, સુશ્રી મોનાલી ભટ્ટે રજૂઆત કરી કે પંચો આંશિક રીતે ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપી રહ્યા છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે પંચોને ફરી ગયેલ જાહેર કરવામાં આવ્યા હોવાથી તેમનું પુરાવું અવગણી શકાય નહીં અને ફરિયાદ પક્ષના કેસના સમર્થનમાં તેના પર આધાર રાખી શકાય છે. તેમણે પી.ડબ્લ્યુ.-૫ના પુરાવા પર આધાર મૂક્યો, જેમણે ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું છે. આ સાક્ષીએ જણાવ્યું હતું કે છટકું હાથ ધરતી વખતે આરોપીના જમણા હાથની આંગળીઓ પર એન્થ્રાસીન પાઉડરના નિશાન મળ્યા હતા. આ સાક્ષીએ એ પણ જણાવ્યું હતું કે આરોપીના સફેદ ઓવર-કોટના ખિસ્સા પર પણ એન્થ્રાસીન પાઉડરના નિશાન મળ્યા હતા. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ પરિકલ્પિત માંગ, સ્વીકાર અને વસૂલાત નામનાં ત્રણ મુખ્ય તત્ત્વો ફરિયાદ પક્ષે સફળતાપૂર્વક સાબિત કર્યા છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે આરોપી દ્વારા ફરિયાદી પાસેથી માંગ કરવામાં આવી હતી એ આરોપને ફરિયાદ પક્ષે સફળતાપૂર્વક સાબિત કર્યો છે. તેમણે વિવાદિત ચુકાદાને ટેકો આપ્યો અને જણાવ્યું કે ફરિયાદ પક્ષના કેસમાં કોઈ ભૌતિક વિસંગતિઓ નથી તથા વિવાદિત ચુકાદામાં કોઈ ખામી નથી. તેથી, તેમણે રજૂઆત કરી કે આ અપીલ રદ કરવામાં આવે અને વિવાદિત ચુકાદાને પુષ્ટિ આપવામાં આવે.

૭. મેં બંને પક્ષે રજૂ કરેલી દલીલો પર વિચાર કર્યો છે અને રેકોર્ડ પરની

સાક્ષીનું પણ અવલોકન કર્યું છે. અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિનો મુખ્ય આધાર એ હતો કે અપીલકર્તા–આરોપી પાસેથી માંગણી, સ્વીકાર તથા જપ્તી થઈ હતી. મારા મતમાં, ફોજદારી કાર્યવાહી માટેની મંજૂરી અંગેનો પ્રશ્ન પ્રારંભિક તબક્કે જ ઉઠાવવો જોઈએ અને અપીલના તબક્કે તેને ઉઠાવી શકાય નહિ. નીચલી અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયાધીશે નોંધ્યું છે કે આ મુદ્દો ન તો ચાર્જશીટ દાખલ થઈ ત્યારે અપીલકર્તાએ ઉઠાવ્યો હતો અને ન તો તેના વિરુદ્ધ આરોપ ઘડવામાં આવ્યા ત્યારે. નોંધવામાં આવ્યું છે કે મંજૂરી ઉપસચિવ, આરોગ્ય અને કુટુંબ કલ્યાણ વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર દ્વારા આપવામાં આવી હતી; તેથી એવું કહી શકાય નહિ કે તે કોઈ અયોગ્ય સત્તાધિકારી દ્વારા આપવામાં આવી હતી. એવું કહી શકાય નહિ કે કોઈ સરકારી કર્મચારી પંચ સાક્ષી તરીકે કાર્ય કરી શકતો નથી અને એ પણ વિશ્વાસ કરી શકાય નહિ કે સરકારી કર્મચારી હોવાના કારણે પંચ ફરિયાદ પક્ષના ખોટા કેસને ટેકો આપશે. કાયદાનો સ્થિર સિદ્ધાંત છે કે ફરિયાદ ફોજદારી કાર્યવાહીનો આરંભ કરતી દસ્તાવેજ છે; તેથી તેને સાક્ષી તરીકે વાંચી શકાય નહિ. ઘટનાઓ સંબંધિત મુખ્ય તત્ત્વો ફરિયાદમાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે, જે ફરિયાદ પર વિશ્વાસ કરવા માટે પૂરતું છે અને તેને અસ્વીકાર કરી શકાય નહિ.

૮. સાક્ષી સંજયભાઈ, પંચ સાક્ષી–જગદીશભાઈ તથા પંચ સાક્ષી–શશિકાંતભાઈની રેકર્ડ પરની પુરાવાઓ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ઘટનાની તારીખે

પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર શ્રી યાદવ સવારે ૪ વાગ્યે સંજયભાઈના ખેતરે ગયા હતા અને ત્યાંથી તેઓ નવસારી ગયા હતા તથા ગુજરાત વિદ્યુત મંડળના કચેરીમાંથી સવારે ૫ વાગ્યે બે પંચોને બોલાવવામાં આવ્યા હતા અને તેઓ સિવિલ હોસ્પિટલ ગયા હતા, જ્યાં છટકું ગોઠવવામાં આવ્યું હતું અને પંચનામું પણ તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. સાક્ષી સંજયભાઈએ આરોગ્ય પરવાનગી માટેના ફોર્મ પર અરજદાર તરીકે હસ્તાક્ષર પણ કર્યા છે. છટકા દરમિયાન શ્રી યાદવે રૂ.૧૦૦/–ની મૂલ્યની પાંચ નોટો, છગનસિંહ ભગુસિંહના નામે કેસ પત્ર, સંજયભાઈ દ્વારા હસ્તાક્ષરિત આરોગ્ય પરવાનગી માટેનું અરજીફોર્મ, ડૉ. પરમારનું ઓવરકોટ તથા ડૉ. પરમારની બોલપેન કબજે કરી હતી અને આવી વસ્તુઓની જપ્તી માટેની યાદી પર બંને પંચો તથા આરોપી દ્વારા હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા છે. વર્તમાન કેસમાં, એક પંચ સાક્ષીએ ફરિયાદ પક્ષની દલીલના કેટલાક ભાગને સમર્થન આપ્યું છે, જ્યારે બીજા પંચ સાક્ષીએ ફરિયાદ પક્ષની દલીલના અન્ય ભાગને સમર્થન આપ્યું છે; તેમ છતાં, શ્રી યાદવની પુરાવાઓ તથા છટકા દરમિયાન તેમના દ્વારા તૈયાર કરાયેલા પંચનામા અને તેમના દ્વારા કબજે કરાયેલા મુદામાલ પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે જરૂરી પ્રક્રિયા પંચ સાક્ષીઓની હાજરીમાં હાથ ધરવામાં આવી હતી. તે પણ સ્પષ્ટ છે કે શ્રી યાદવને માહિતી મળી હતી કે આરોપી આરોગ્ય પરવાનગી આપવાના બદલામાં લાંચની રકમ લે છે, તેથી તેમણે છટકાની વ્યવસ્થા કરી હતી અને સાક્ષી સંજયભાઈને આરોગ્ય પરવાનગી માટે અરજી કરવા જણાવવામાં આવ્યું હતું અને જ્યારે આ સંજયભાઈ આરોપી પાસે ગયા ત્યારે તેણે રૂ.૫૦૦/–

ની માંગણી કરી હતી અને સંજયભાઈએ પંચોની હાજરીમાં આવી રકમ આપી હતી, જે આરોપીએ સ્વીકારી હતી અને તેને પોતાના ઓવરકોટના ખિસ્સામાં મૂકી હતી. એટલું જ નહીં, શ્રી યાદવની મુખ્ય પૂછપરછ દરમિયાન ફરિયાદ પક્ષની દલીલના વિરુદ્ધમાં કંઈ પણ બહાર આવ્યું નથી. તેથી, ગેરકાયદેસર લાભની માંગણી, સ્વીકૃતિ તથા રકમની જપ્તી વર્તમાન કેસમાં સાબિત થાય છે.

૯. અપીલકર્તા તરફથી રજૂ કરાયેલ મુખ્ય દલીલ એ છે કે પંચોએ ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નથી અને તેઓ શત્રુવત્ થઈ ગયા છે; તેથી, આવા સાક્ષીઓના પુરાવા પર દોષિત ઠરાવ આધારિત રાખી શકાય નહીં. તેમ છતાં, મારા મતમાં, વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે રેકોર્ડ પરના પુરાવાની યોગ્ય રીતે મૂલવણી કરી હતી અને આરોપી સામે આક્ષેપિત ગુનામાં અપીલકર્તાને દોષિત ઠરાવ્યો હતો. **એઆઈઆર ૧૯૮૪, એસ.સી. ૧૪૫૩** માં અહેવાલિત **ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિ. ડૉ. જી.કે. ગોશ**માં, ડૉ. જી.કે. ગોશને ગેરકાયદેસર લાંચની માંગણી અને સ્વીકાર કરવા બદલ દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યા હતા અને તે મુજબ ભ્રષ્ટાચાર અધિનિયમ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૫(૧)(ડી) તથા આઈ.પી.સી.ની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નીચલી અદાલત દ્વારા દોષિંત ઠરાવી સજા ફરમાવવામા આવી હતી . આ ચુકાદા સામે અપીલ કરવામાં આવી હતી, જેમાં વડી અદાલતે આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો, જણાય છે કે પંચ સાક્ષી રમસિંગનો પુરાવો પસંદગીના પંચનો હોવાનું જણાયું હતું, અને

તેથી તે રસપ્રદ તથા સંદિગ્ધ સ્વભાવનો હતો. નિર્દોષ છૂટકારાના આ આદેશને રાજ્ય દ્વારા સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો હતો, જેમાં ફરિયાદી તથા પોલીસ અધિકારીના પુરાવાને સ્વીકારી અને તેના પર આધાર રાખી, વડી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશને રદ કરીને આરોપીને દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યો હતો. આરોપીને દોષિત ઠરાવતા, પેરા–૧૧ માં પાનું–૧૧૫૭ પર સર્વોચ્ચ અદાલતે નોંધ્યું હતું કે:–

> "હવે પોલીસ અધિકારીના સંદર્ભમાં, જે દરોડા દળનું નેતૃત્વ કરે છે, સ્વાભાવિક રીતે ઉઠાવવામાં આવતી ટીકા અંગે વિચારવાનો સમય આવી ગયો છે — એટલે કે, તે રસ ધરાવતો સાક્ષી છે. આ વાત સાચી છે, પરંતુ માત્ર એક હદ સુધી — અને તે પણ અત્યંત મર્યાદિત હદ સુધી. તે છળની સફળતામાં એટલા માટે રસ ધરાવે છે કે સરકારી અધિકારી દ્વારા ગેરકાયદે નાણાંકીય લાભની માંગણી કરીને થતી હેરાનગતિ અંગે ફરિયાદ કરનાર નાગરિકનું રક્ષણ થાય અને આવા નાગરિકના સંરક્ષણમાં તેના વિભાગની ભૂમિકા યોગ્ય ઠરે. કદાચ એવો દલીલ કરી શકાય કે તે છળની સફળતામાં એટલા માટે રસ ધરાવે છે કે જેથી તેનું અહં સંતોષાય અથવા તેની શિરસાથે એક પાંખ ઉમેરાય. સાથે જ એ પણ સમજવું જરૂરી છે કે પોલીસ અધિકારી, જે પોતે જ સરકારી સેવક છે, નિર્દોષ સરકારી સેવકને ફસાવવા માટે ખોટી

સાક્ષી આપવાનું અને બનાવટી પુરાવા રચવાનું અવારનવાર કરતો નથી. સંબંધિત સરકારી સેવક, ફરિયાદીએ આપેલું ચલણી નોટ સ્વીકારવાનો ઇનકાર કરે તે સ્થિતિમાં, માત્ર ફરિયાદીની લાજ બચાવવા માટે તેને કાર્યવાહી હેઠળ લાવવા અને તેનું અપમાન કરવા, તથા આ હેતુસર ખોટું જપ્તી પંચનામું ઘડવાના માર્ગે જવું અને પોતાની અંતરાત્માને બલિ આપવો, યોગ્ય ગણાય નહીં. તેથી, કેસની પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લઈને, અદાલત ફરિયાદી તથા પોલીસ અધિકારીઓની મૌખિક સાક્ષીના આધારે ફરિયાદ પક્ષનું વર્ઝન સ્વીકારવામાં સુરક્ષિતતા અનુભવી શકે છે, ભલે છળના સાક્ષીઓ વિરોધી થઈ જાય અથવા સ્વતત્ર ન હોવાનું જણાય. તેથી જ્યારે એવી સાક્ષીનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે, ત્યારે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવો એવો હોય છે જે આરોપીની સજા સુસંગત હોય અને તેની નિર્દોષતા અસંગત હોય, ત્યારે ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપવાનું કોઈ કઠિનાઈ રહેતી નથી. વર્તમાન કેસ આ જ પ્રકારનો જણાય છે. જો પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવો એવી પ્રકૃતિનો હોય કે જે ફરિયાદ પક્ષના કેસને પૂરતું સમર્થન પૂરું પાડે છે, જેમ કે વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશે ઠરાવ્યું છે, તો અપીલ સફળ થવી જ જોઈએ. બીજી બાજુ, જો

પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાને મૌખિક સાક્ષીને બળ આપવાના હેતુસર અપર્યાપ્ત માનવામાં આવે, તો અપીલ આવશ્યકરૂપે નિષ્ફળ જ જશે."

૯.૧ **એઆઈઆર–૧૯૭૮–એસસી–૧૫૭૧** માં અહેવાલિત **કેરળ રાજ્ય વિ. કે.એમ. મેથ્યુ અને અન્યના** કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે તપાસ અધિકારીના પુરાવાને માત્ર આ આધાર પર અસ્વીકાર કરી શકાય નહીં કે તેમને તપાસની સફળતામાં રસ હતો. ચુકાદાના પરા–૩ માં સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે ન્યાયાલયોએ તેમની સમક્ષના પુરાવાનું મૂલવણી પ્રસ્થાપિત થયેલ મૂળભૂત માનવીય સંભાવનાના કસોટીનો અમલ કરીને કરવી પડે છે. તપાસ અધિકારીઓના પુરાવાને આ આધાર પર અત્યંત રસ ધરાવનાર તરીકે કલંકિત કરી શકાય નહીં કે તેઓ ઈચ્છે છે કે આરોપીઓ દોષિત ઠરાવવામાં આવે. આવી ધારણા તે સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતના વિરુદ્ધ છે કે પ્રાથમિક દ્દષ્ટિએ જાહેર સેવકો સચ્ચાઈપૂર્વક અને કર્તવ્યનિષ્ઠાપૂર્વક વર્તે છે એવી ધારણા રાખવી જોઈએ અને તેમના પુરાવાનું મૂલ્યાંકન તેની આંતરિક મૂલ્યના આધારે કરવું પડે છે; માત્ર આ આધાર પર તેને અસ્વીકાર કરી શકાય નહીં કે તેઓ જાહેર સેવકો હોવાથી પોતાના કેસની સફળતામાં રસ ધરાવે છે.

૯.૨ એઆઈઆર–૧૯૭૯–એસસી–૪૦૦માં અહેવાલિત પ્રકાશ ચંદ વિ.

રાજ્ય (દિલ્હી પ્રશાસન)ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે અપીલકર્તા આરોપીની અપીલ ફગાવતાં પેરા–પ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:–

"અમે શ્રી એન્થનીની આ રજૂઆત સાથે સંમત થવા અસમર્થ છીએ કે પી.ડબલ્યુ.–૬ જેવી સ્થિતિ ધરાવતા કોઈ વ્યક્તિની અસંપુષ્ટ સાક્ષી પર ક્યારેય પણ દોષસિદ્ધિ આધારિત થઈ શકતી નથી, જેને સુવિધા માટે 'ટ્રેપ સાક્ષી' તરીકે વર્ણવી શકાય. ટ્રેપ સાક્ષીને કદાચ ટ્રેપની સફળતામાં રસ ધરાવતો વ્યક્તિ માનવામાં આવી શકે તે બાબત અદાલતને તેની સાક્ષીને રસ ધરાવતા સાક્ષીની સાક્ષી તરીકે જોવાનો અધિકાર આપી શકે છે. જ્યાં પરિસ્થિતિઓ તે યોગ્ય ઠરાવે ત્યાં અદાલત ટ્રેપ સાક્ષીની અસંપુષ્ટ સાક્ષી પર કાર્યવાહી કરવાનું ઈનકાર કરી શકે છે. બીજી બાજુ, જો અદાલત મામલાના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ પરથી સંતોષ પામે કે સાક્ષી સચ્ચાઈનો સાક્ષી છે, તો અદાલત ટ્રેપ સાક્ષીની અસંપુષ્ટ સાક્ષી પર કાર્યવાહી કરવા યોગ્ય ઠરી શકે છે." સર્વોચ્ચ અદાલતે અંતે ઠરાવ્યું કે નીચલી અદાલતોએ પોલીસ અધિકારીની સાક્ષી પર આધાર રાખીને આરોપીને દોષિત ઠેરવવામાં યોગ્યતા દાખવી હતી; તેથી, વર્તમાન કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતાં, ઉપરોક્ત સર્વોચ્ચ અદાલતનો નિર્ણય સંકળાયેલા

મુદ્દાઓને સીધો આવરી લે છે.

૯.૩ ૩૪ (૧૯૯૩)(૧) જીએલઆર–૮૫૩ માં અહેવાલિત નાસીરમિંયા હસનમિંયા મલ્લિક વિ. ગુજરાત રાજ્ય, તે ચાલુ છાપાની કાર્યવાહીનો મામલો હતો, જે મુખ્યત્વે છૂપા સાક્ષી, પંચ સાક્ષી અને પોલીસ અધિકારીના પુરાવા પર આધારિત હતી. તે કેસમાં, આરોપીને નાણાં આપનાર છૂપા સાક્ષીએ ફરિયાદ પક્ષને ટેકો આપ્યો નહોતો. એટલું જ નહીં, પંચ સાક્ષી પણ નીચલી અદાલતમાં પુરાવા રજૂ કરવામાં પૂર્ણપણે ચોક્કસ નહોતો, છતાં આ અદાલતે માત્ર પોલીસ અધિકારીના પુરાવા પર આધાર રાખીને દોષસિદ્ધિ અને સજાના આદેશની પુષ્ટિ કરી હતી. અહીં વધુમાં વિશેષરૂપે નોંધવાનું છે કે આ ચુકાદાને સર્વોચ્ચ અદાલતમાં પડકારવામાં આવ્યો હતો અને આરોપી નસીર્મિંયા દ્વારા દાખલ કરાયેલી વિશેષ અનુમતિ અપીલ (ફોજદારી) નં. ૨૮૬૮/૯૨ ને ૧૦–૧૨–૧૯૯૨ના રોજ ફગાવીને તેને પણ પુષ્ટિ આપવામાં આવી હતી.

૯.૪ ઉપરોક્ત ન્યાયિક નિર્ણયને ધ્યાને લેતા, હું આથી સંતોષ પામું છું કે નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે વર્તમાન અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવતી વખતે કોઈ ભૂલ કરી નથી.

૧૦. ગુનો આચરવામાં આવ્યો તે સમયે અપીલકર્તાની વય ૪૫ વર્ષ હતી અને ૨૫ વર્ષ વીતી ગયા હોવાથી, અપીલકર્તા પ્રત્યે કેટલીક સહાનુભૂતિ દર્શાવવી

આવશ્યક છે. મને વિશ્વાસ છે કે વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં માત્ર દંડની માત્રા બાબતે જ હસ્તક્ષેપ કરવાની જરૂર છે અને તે પણ સમયના પસાર થવાને કારણે. આ સંદર્ભમાં, (૨૦૧૩) ૯ એસસીસી ૫૦૯ માં અહેવાલિત મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય વિ. નજબ ખાન અને અન્યનાઓના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનો હું ઉલ્લેખ કરું છું, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે:-

> "૧૧. કાયદાનો સ્થિર સિદ્ધાંત છે કે આરોપી દ્વારા કરાયેલા અપરાધની ગંભીરતા અનુસાર જ દંડ હોવો જોઈએ અને અદાલતોએ આરોપી પ્રત્યે અતિશય સહાનુભૂતિ દર્શાવવી ન જોઈએ. આ અદાલતે વિવિધ કેસોમાં દોષિતોને સજા આપતી વખતે અનુપાતિતાના કેન્દ્રીય ભૂમિકાને વારંવાર ભારપૂર્વક રેખાંકિત કર્યું છે. શૈલેષ જસવંતભાઈ અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, *(૨૦૦૬)* ૨ એસસીસી ૩૫૯ *: (૨૦૦૬* એર એસસીડબલ્યુ ૪૩૬*)*, માં આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે લાદવામાં આવેલી સજા કરાયેલા અપરાધના અનુપાતમાં નથી, અને તેથી કાયદાની દૃષ્ટિએ ટકી શકતી નથી. વધુમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:-
>
> > ૭. કાયદો સામાજિક હિતોને નિયમિત કરે છે તથા પરસ્પર વિરોધી દાવાઓ અને માંગણીઓનો ન્યાયનિર્ણય કરે છે. લોકોની વ્યક્તિ અને સંપત્તિની

સુરક્ષા રાજ્યનું આવશ્યક કર્તવ્ય છે. આ હેતુ ફોજદારી કાયદાની સાધનસામગ્રી દ્વારા પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. નિઃસંદેહ, એવો આંતરસાંસ્કૃતિક સંઘર્ષ ઊભો થાય છે જેમાં જીવંત કાયદાએ નવા પડકારોનો જવાબ શોધવો પડે છે અને અદાલતોને પડકારોનો સામનો કરવા દંડનિર્ધારણ પ્રણાલીને અનુરૂપ ઘડવાની આવશ્યકતા રહે છે. કાનૂનભંગનો સંક્રમણ સામાજિક વ્યવસ્થાને ખોખલી કરી તેને વિનાશના કાગારે લાવી દેશે. સમાજનું રક્ષણ અને ગુનાહિત વૃત્તિનો સંપૂર્ણ નાશ કાયદાનો ઉદ્ધેશ્ય હોવો જોઈએ, જે યોગ્ય દંડ લાદીને પ્રાપ્ત કરવો આવશ્યક છે. તેથી, "વ્યવસ્થા"ની ઈમારતનો આધારસ્તંભ તરીકે કાયદાએ સમાજ સામે ઊભા થતા પડકારોનો સામનો કરવો જોઈએ. ફ્રાઇડમૅને પોતાની લૉ ઇન ચેન્જિંગ સોસાયટીમાં જણાવ્યું હતું કે: "ફોજદારી કાયદાની સ્થિતિ સતત એવી જ રહે છે કે, અને એવી જ રહેવી જોઈએ, સમાજની સામાજિક ચેતનાનું નિર્ણાયક પ્રતિબિંબ." તેથી, દંડનિર્ધારણ પ્રણાલીના સંચાલનમાં, કાયદાએ તથ્યપરક પરિસ્થિતિના આધારે સુધારાત્મક ઉપાયો અથવા ભયપ્રેરકતા અપનાવવી જોઈએ. સુયોગ્ય

રીતે સમતોલન કરીને, દંડનિર્ધારણ પ્રક્રિયા જ્યાં કઠોર હોવી જોઈએ ત્યાં કઠોર રહે અને જ્યાં માફકશીલતા યોગ્ય હોય ત્યાં કરુણાથી સંવેધિત રહે. દરેક કેસના તથ્યો અને આપવામાં આવેલી પરિસ્થિતિઓ, અપરાધનું સ્વરૂપ, તેની યોજના કેવી રીતે ઘડાઈ અને તે કેવી રીતે આચરવામાં આવ્યું, અપરાધ કરવાનું પ્રેરણાસ્રોત, આરોપીના વર્તન, વપરાયેલા હથિયારોનું સ્વરૂપ અને અન્ય તમામ સહવર્તી પરિસ્થિતિઓ સંબંધિત તથ્યો છે, જે વિચારણાના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરે છે.

૮. તેથી, અતિશય સહાનુભૂતિને કારણે અપૂરતી સજા લાદવામાં આવે તો તે ન્યાય વ્યવસ્થાને વધુ નુકસાન પહોંચાડશે, કાયદાની અસરકારકતા પ્રત્યે જનવિશ્વાસને હાનિ કરશે અને આવા ગંભીર જોખમો હેઠળ સમાજ લાંબા સમય સુધી ટકી શકશે નહીં. તેથી, દરેક અદાલતનું કર્તવ્ય છે કે તે અપરાધની પ્રકૃતિ તથા તેને જે રીતે આચરવામાં આવ્યો કે અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હોય તે વગેરેને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય સજા

ફટકારે."

૧૨. આ સ્થિતિનું આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની પીઠ દ્વારા અહેમદ હુસેન વાલી મહંમદ સૈયદ અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય, (૨૦૦૯) ૭ એસ.સી.સી. ૨૫૪ : (એ.આઈ.આર. ૨૦૧૦ એસ.સી. (પૂરક) ૮૪૬) માં પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:-

"૯૯......યોગ્ય સજા ફટકારવાનો હેતુ સમાજનું રક્ષણ કરવો અને અપરાધીને કાયદા દ્વારા પ્રતિપાદિત હેતુ સિદ્ધ કરવામાંથી અટકાવવા માટે યોગ્ય સજા આપવાનો છે. અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે અદાલતો સજા નક્કી કરવાની વ્યવસ્થાને એવી રીતે અમલમાં મૂકે કે સમાજની અંતરાત્માને પ્રતિબિંબિંત કરતી સજા ફટકારવામા આવે , અને જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં સજા નક્કી કરવાની પ્રક્રિયા કઠોર હોવી જોઈએ. આવા અપરાધોના સંદર્ભમાં માત્ર સમયના વિલંબના કારણે લઘુ સજા ફટકારવાથી અથવા અતિ સહાનુભૂતિપૂર્ણ દૃષ્ટિકોણ અપનાવવાથી કોઈ પણ

ઉદાર વલણ લાંબા ગાળે પરિણામની દૃષ્ટિએ પ્રતિઉત્પાદક સાબિત થશે અને સમાજના હિતવિરુદ્ધ રહેશે, જેને સજા પ્રણાલીમાં સહજ રીતે સમાયેલા પ્રતિબંધી તત્ત્વની શૃંખલા દ્વારા સંરક્ષિત તથા સશક્ત બનાવવાની જરૂર છે.

૧૦૦. ન્યાયની માંગ છે કે અદાલતો એ ગુનાને અનુરૂપ યોગ્ય સજા ફરમાવે, જેથી અદાલતો ગુનાપ્રત્યે જનતાની ઘૃણાની પ્રતિબિંબરૂપ બને. યોગ્ય સજા ફરમાવવાના વિચારણ સમયે અદાલતે માત્ર ગુનાના પીડિતના અધિકારો અને સમગ્ર સમાજના હિતને ધ્યાનમાં રાખવા પૂરતું નથી. જો એવો ગુનો, જે માત્ર વ્યક્તિગત પીડિત વિરુદ્ધ જ નહીં, પરંતુ તે સમાજ વિરુદ્ધ પણ આચરવામાં આવ્યો હોય, જેમાં ગુનેગાર અને પીડિત બંનેનો સમાવેશ થાય છે, તેના માટે યોગ્ય સજા આપવામાં ન આવે, તો અદાલત પોતાની ફરજમાં નિષ્ફળ ગણાશે.

આ કેસમાં અદાલત આગળ જણાવે છે કે અપરાધની ગંભીરતાને ધ્યાનમાં લીધા વિના માત્ર સમયના વિલંબના

આધાર પર લાદવામાં આવેલી અલ્પ સજા દીર્ઘકાલમાં પ્રતિકૂળ સાબિત થશે અને સમાજના હિતના વિરોધમાં રહેશે.

૧૩. જમીલ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, (૨૦૧૦) ૧૨ એસસીસી ૫૩૨ : (એઆઈઆર ૨૦૧૦ એસસી (સપ્પ.) ૩૦૩) માં, આ અદાલતે આ સિદ્ધાંતનું પુનરાવર્તન કરતાં જણાવ્યું હતું કે દંડ અપરાધની ગંભીરતા સાથે યોગ્ય અને અનુપાતિત હોવો જોઈએ. સજા આપવાના સંકલ્પના અંગે બોલતાં, આ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

> "૧૫. દંડનિર્ધારણ પ્રણાલી અમલમાં મૂકતી વખતે, કાયદાએ વાસ્તવિક પરિસ્થિતિના આધારે સુધારાત્મક વ્યવસ્થા અથવા પ્રતિરોધાત્મક અભિગમ અપનાવવો જોઈએ. કુશળ સંયોજન દ્વારા, જ્યાં દંડનિર્ધારણ પ્રક્રિયા કઠોર હોવી જોઈએ ત્યાં તે કઠોર રહે અને જ્યાં તેની માફકદારી યોગ્ય ઠરે ત્યાં તે કરુણાથી સંતુલિત રહે. દરેક કેસની હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓ, ગુનાની પ્રકૃતિ, તેને જે રીતે આયોજન કરવામાં આવ્યું અને અમલમાં મૂકવામાં આવ્યું તે રીત, ગુનો કરવાની પ્રેરણા, આરોપીના વર્તન, વપરાયેલા શસ્ત્રોની પ્રકૃતિ તથા

અન્ય તમામ અનુસંગિક પરિસ્થિતિઓ એવા સંબંધિત તથ્યો છે, જે વિચારણાના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશે છે.

૧૬. અપરાધની પ્રકૃતિ તથા તે કઈ રીતે અંજામ અપાયો કે આચરાયો હતો તે ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય દંડ ફટકારવાનું દરેક અદાલતનું કર્તવ્ય છે. દંડ નિર્ધારણ કરતી અદાલતો પાસેથી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે તેઓ દંડના પ્રશ્ન પર અસરકારક તમામ તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓનું વિચારણ કરશે અને અપરાધની ગંભીરતા સાથે સુસંગત એવો દંડ ફટકારશે."

૧૪. ગુરુ બાસવરાજ ઉર્ફે બેનને સેટ્ટાપા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, (૨૦૧૨) ૮ એસસીસી ૭૩૪ : (એઆઇઆર ૨૦૧૨ એસસી (ક્રિ) ૧૫૮૬) માં, યોગ્ય સજાની સંકલ્પના અંગે ચર્ચા કરતાં, આ અદાલતે આ પ્રમાણે અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે:

૩૩. અદાલતનું કર્તવ્ય છે કે ગુનાની કમિટમેન્ટ અને સામાજિક વ્યવસ્થાપર તેના પ્રભાવને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય સજા ફટકારવામાં આવે. ન્યાય માટે સમૂહના આક્રંદને, જેમાં પૂરતી સજા પણ સમાવિષ્ટ છે,

હળવાશથી અવગણી શકાય નહીં.

૧૫. આ અદાલતે, ગોપાલ સિંહ વિ. ઉત્તરાખંડ રાજ્ય, જે.ટી. ૨૦૧૩ (૩) એસસી ૪૪ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:-

> ૧૮. ન્યાયોચિત દંડ સમાજની સંયુક્ત વાણી છે. જ્યારે આ સંયુક્ત વાણીને મનમાં સર્વોચ્ચ સ્થાન આપવું આવશ્યક છે, ત્યારે સાથે સાથે અપરાધ અને દંડ વચ્ચેની અનુપાતિકતાનો સિદ્ધાંત સંપૂર્ણપણે અવગણી શકાય તેમ નથી. ન્યાયોચિત દંડનો સિદ્ધાંત ફોજદારી ગુનાના સંદર્ભમાં દંડનિર્ધારણનો આધારસ્તંભ છે?

તાજેતરમાં, ઉપરોક્ત પ્રસ્તાવનાનું હઝારા સિંહ વિ. રાજ કુમાર અને અન્ય, ૨૦૧૩ (૬) સ્કેલ ૧૪૨ : (એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ એસ.સી. (ક્રિ) ૧૧૦૮) માં પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો છે.

૧૬. ઉપરોક્તના પ્રકાશમાં, અમે પુનરોચ્ચાર કરીએ છીએ કે દંડનિર્ધારણ પદ્ધતિના અમલમાં, કાયદાએ તથ્યાત્મક પરિસ્થિતિઓના આધાર પર સુધારાત્મક વ્યવસ્થા અથવા પ્રતિબંધક વ્યવસ્થાને અપનાવવી જોઈએ. પ્રત્યેક કેસના

તથ્યો અને આપવામાં આવેલી પરિસ્થિતિઓ, અપરાધનું સ્વરૂપ, તે કઈ રીતે યોજાયો અને આચરાયો તે રીત, અપરાધ આચરવાનો હેતુ, આરોપીની વર્તણૂક, ઉપયોગમાં લેવાયેલા હથિયારોનું સ્વરૂપ તથા અન્ય તમામ સહાયક પરિસ્થિતિઓ સંબંધિત તથ્યો છે, જે વિચારણાના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરે છે. અમે એ પણ પુનરોચ્ચાર કરીએ છીએ કે અપૂરતી સજા ફરમાવવા માટેની અયોગ્ય સહાનુભૂતિ ન્યાયપ્રણાલી માટે વધુ હાનિકારક સાબિત થશે અને કાયદાની અસરકારકતા પ્રત્યેની જાહેર વિશ્વાસઘાતને કમજોર કરશે. અપરાધના સ્વરૂપ તથા તે કઈ રીતે અંજામ આપવામાં આવ્યો અથવા આચરવામાં આવ્યો તેને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય સજા ફરમાવવાની ફરજ દરેક અદાલતની છે. યોગ્ય દંડ લાદવાની વિચારણા કરતી વખતે અદાલતોએ માત્ર અપરાધના પીડિતના અધિકારો જ નહીં, પણ સમગ્ર સમાજને પણ ધ્યાનમાં રાખવો જોઈએ."

૧૧. ઉપરોક્ત અવલોકનોને ધ્યાનમાં લેતા, અપીલકર્તાની સજા યથાવત્ રાખતાં, તેના પર લાદવામાં આવેલી સજા સુધારવાની આવશ્યકતા છે. તેથી, નીચે મુજબનો આદેશ કરવામાં આવે છે.

૧૨. આ ફોજદારી અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે. નવસારી ખાતે વલસાડના વિદ્વાન વધારાના સત્ર ન્યાયાધીશ અને વિશેષ ન્યાયાધીશ દ્વારા વિશેષ કેસ નં. ૭ of ૧૯૯૦ માં ૨૧.૪.૧૯૯૮ના રોજ પસાર કરાયેલ ચુકાદો અને આદેશ નીચે મુજબની હદ સુધી સુધારવામાં આવે છે. ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમો ૭ અને ૧૩ (૨) હેઠળના ગુનાઓ બાબતે અપીલકર્તાની સજાની પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે. જો કે, અધિનિયમની કલમ ૧૩ (૨) હેઠળના ગુના માટે અપીલકર્તાને કરવામાં આવેલ સજા ઘટાડીને એક વર્ષ કરવામાં આવે છે અને દંડ યથાવત્ રાખવામાં આવે છે. આરોપી જામીન પર હોવાથી, તે આજથી ચાર અઠવાડિયાની અવધિમાં જેલ સત્તાધીશો સમક્ષ આત્મસમર્પણ કરશે. રેકોર્ડ અને કાર્યવાહી તત્કાલ સંબંધિત નીચલી અદાલતમાં પરત મોકલવામાં આવે.

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયમૂર્તિ)

The translation of this judgment has been provided by M/s. Hyperlink E–Solution Private Limited.

==

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*